

Ю. В. Федотова,

к. е. н., доцент, завідувач кафедри економічної теорії та міжнародної економіки, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, м. Харків, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7713-9359>

М. С. Наумов,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної теорії та міжнародної економіки, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, м. Харків, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7306-6420>

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.12.107

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОФШОРНИХ ЮРИСДИКЦІЙ

Y. Fedotova,

PhD in Economics, Associate Professor, Head of the Department of Economic Theory and International Economics, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Kharkiv, Ukraine

M. Naumov,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economic Theory and International Economics, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Kharkiv, Ukraine

MODERN TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF OFFSHORE JURISDICTIONS

У статті досліджується сутність та еволюція офшорних юрисдикцій. Обґрунтовано, що в сучасному світі має місце тенденція до зростання відкритості таких юрисдикцій та їх співпраці з урядами провідних країн світу: конкурентна боротьба змушує офшори збільшувати кількість та покращувати якість послуг, які вони надають своїм клієнтам, а також враховувати позицію розвинених країн та міжнародних організацій, які докладають значних зусиль для боротьби з відмиванням коштів. Проаналізовані причини, які спонукають українських підприємців використовувати офшорні схеми. Основними з них є недосконала судова система, корупція та бюрократія, через наявність яких не тільки зменшується рентабельність інвестицій, а й виникає загроза експропріації капіталу. З цих позицій пропонується не заборона співпраці з офшорними юрисдикціями, а підвищення інвестиційної привабливості України шляхом усунення зазначених недоліків.

The article deals with the essence and evolution of offshore jurisdictions. It is stated that offshore jurisdictions in the modern world have turned from ordinary recipients of financial funds into powerful centers of international capital movement. The stages of the development of offshore jurisdictions are considered. It is argued that there is a tendency in the modern world for the openness of such jurisdictions and their cooperation with the governments of the leading countries of the world: competition forces offshore to increase the number and improve the quality of services they provide to their clients, as well as to consider the position of developed countries and international organizations which make significant efforts to combat money laundering. Classifications of offshore jurisdictions are considered. The British zone, the European zone, the US zone and the peripheral zone are distinguished by geographical criteria. Offshore jurisdictions are divided into most reliable, least reliable and transitional depending on the degree of reliability. The positive and negative aspects

of offshore jurisdictions are highlighted. The positive aspects are the acceleration of financial flows in the world market and the growth of the income of offshore jurisdictions. The negative aspects are the reduction of tax revenues in the countries of origin of capital and the outflow of capital from these countries. The category "investment attractiveness of the country" is considered in order to explain the motives of capital owners. Considerable attention is paid to the study of round tripping. The reasons that encourage Ukrainian entrepreneurs to use offshore schemes are analyzed. The main ones are an imperfect judicial system, corruption and bureaucracy. These phenomena lead not only to decrease in the profitability of investments, but also create prerequisites for the expropriation of capital. Possible changes in state regulation are justified based on these positions. It is proposed to distinguish offshore jurisdictions depending on the degree of reliability and prohibit cooperation with the least reliable of them. In order to combat the outflow of capital to more reliable offshore jurisdictions, it is considered expedient not to prohibit cooperation with them, but to increase the investment attractiveness of Ukraine by eliminating the mentioned shortcomings.

Ключові слова: інвестиційна привабливість країни, оподаткування, офшорні юрисдикції, прямі іноземні інвестиції, світова економіка.

Key words: investment attractiveness of the country, taxation, offshore jurisdictions, foreign direct investment, global economy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ТА ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Фінансова глобалізація призвела до створення окремих країнами юридичних та фінансових асиметрій з метою залучення іноземного капіталу, а також до того, що інші країни шукають подібні асиметрії. Сформувати такі асиметрії можна за допомогою застосування спеціальних інвестиційних, валютних, кредитних та податкових режимів. Останній — податковий — режим є найбільш дієвим для залучення фінансових ресурсів, оскільки податкові витрати мають значний вплив на остаточний фінансовий результат господарської діяльності. Податкова асиметрія передбачає існування відмінностей у податкових системах різних країн, у зв'язку з чим почали утворюватися спеціальні — офшорні — юрисдикції. Прагнення бізнесу скоротити витрати шляхом оптимізації податкових платежів є цілком природним і повністю відповідає економічній логіці. Але можливість відмивання коштів, яка надається компаніям деякими офшорними юрисдикціями, змушує уряди країн та міжнародні організації вживати заходів для припинення або обмеження такої неправомірної практики.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вивченням сутності офшорних юрисдикцій та особливостей їх функціонування на сучасному етапі займалися такі науковці, як Д. Аксьонов, О. Баула, О. Бозуленко, Ю. Волкова, М. Карлін, О. Лебідь, З. Луцишин, Е. Мехтієв, А. Родзинський, С. Сардак та інші. Разом із тим невирішеність проблеми взаємодії з офшорними центрами національних суб'єктів господарської діяльності, періодичні скандали за участю українських політиків у зв'язку зі зберіганням коштів у офшорах та недостатній обсяг іноземних інвестицій у національній економіці спонукають продовжувати дослідження у цьому напрямі, щоб за допомогою виявлення сучасних тен-

денцій розвитку офшорних юрисдикцій надати рекомендації для розроблення державного регулювання, яке б, з одного боку, перешкоджало ухилянню від сплати податків вітчизняними підприємцями, а з іншого — не створювало перепони на шляху залучення іноземного капіталу в національну економіку.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті виявлення тенденцій розвитку офшорних юрисдикцій на сучасному етапі та особливостей їх взаємодії з провідними країнами світу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Офшорна юрисдикція — це країна або частина її території, де для компаній, власниками яких є іноземці і які провадять свою діяльність за межами такої країни (території), забезпечується мінімальна величина податкового навантаження, знижені або взагалі відсутні вимоги до бухгалтерського обліку і аудиту, гарантується високий рівень комерційної та банківської таємниці, застосовується лояльне державне регулювання з метою отримання державних доходів за рахунок збільшення бази оподаткування. Наприклад, Британські Віргінські Острови з населенням близько 25 тисяч осіб змогли досягти реєстрації понад 430 тисяч фірм, кожна з яких щороку сплачує місцевим юристам та державі приблизно 600 доларів, і забезпечити таким чином річний дохід 10 тисяч доларів на кожного мешканця [8]. Ця цифра більше, ніж удвічі перевищує показник ВВП на душу населення в Україні у 2021 році. Разом із тим офшорні юрисдикції у сучасному світі перетворились зі звичайних реципієнтів фінансових коштів на потужні центри міжнародного руху капіталів. Так, за оцінками дослідників, найбільші фінансові потоки у доларах США мають місце між США та офшорними юрисдикціями на Карибських островах, а також між США та Великою Британією, яка має власні офшори [6, с. 65].

Слід зазначити, що офшорні юрисдикції не є винаходом сучасності. Ще у першому тисячолітті до нашої

ери — у період процвітання фінікійців — виникли перші прототипи сучасних офшорів. Із тих пір "у різних країн і народів простежуються способи активізації міжнародної торгівлі, залучення іноземних капіталів за рахунок створення на частині своїх територій особливих, сприятливих у податковому відношенні умов господарювання" [1, с. 16].

Розвиток офшорних юрисдикцій умовно поділяють на три етапи [9, с. 52]. На першому — сформувались та набули поширення офшорні послуги, які полягали у наданні низьких ставок податків. На другому — відбулося становлення офшорних територій, де компаніям забезпечували конфіденційність (окрім низьких податків). На третьому — сталася трансформація таких територій, у рамках якої збільшилась кількість запропонованих послуг, але зменшилась конфіденційність. Особливої ж актуальності офшорні фінансові центри набули наприкінці ХХ століття, коли внаслідок інтернаціоналізації світових фінансів національний капітал подолав національні межі та був спрямований від жорсткого національного регулювання у напрямку більш сприятливих умов.

Класифікувати офшорні юрисдикції можна порізно. Одна з найбільш популярних класифікацій передбачає їх поділ за належністю до міжнародних фінансових мереж на Британську та Європейську зони, зону США, а також периферійну зону [6, с. 72]. Найбільша з них — Британська зона — включає різні частини Великої Британії з центром у Лондонському Сіті, а також залежні території та колишні колонії. Останні утворюють своєрідні кільця, необхідні для зв'язку Великої Британії з тими країнами, що не можуть взаємодіяти з нею безпосередньо щодо фінансування та легалізації коштів. Внутрішнє кільце складається з островів, які є коронними володіннями Великої Британії та географічно розташовані найближче: острови Мен, Джерсі та Гернсі. Середнє кільце утворюють заморські території королівства: Гібралтар, Британські Віргінські острови, Бермудські острови, острови Кайкос та Тейкос, а також Кайманові острови. Зовнішнє кільце сформоване з колишніх залежних територій Великої Британії таких, як Ірландія, Об'єднані Арабські Емірати, Гонконг, Сінгапур та інші.

Європейська зона сформувалась під час Першої світової війни як відповідь на підвищення податків, що відбулось із метою наповнення бюджетів європейських країн для ведення військових дій. Особливістю офшорних юрисдикцій Європейської зони є їх тісний взаємозв'язок із розвиненими країнами, які знаходяться географічно близько або з якими встановились історико-культурні зв'язки. До цієї зони відносяться колишні Антильські острови, Андорра, Ірландія, Кіпр, Ліхтенштейн, Люксембург, португальський острів Мадейра, Мальта, Монако та окремі кантони Швейцарії.

Американська зона складається з внутрішніх штатів Вайомінг, Делавер, Невада, Нью Джерсі, Флорида та іноземних юрисдикцій-сателітів: Віргінських островів, Маршалових островів, Панами та Пуерто-Ріко. Періодичні офіційні спроби американського уряду протидіяти цим офшорам істотного успіху не мали і призводили лише до тимчасової переорієнтації місцевих фінансистів на співпрацю з юрисдикціями Британської зони.

Периферійну зону утворюються юрисдикції, що не мають вагомого впливу та не пов'язані з провідними країнами світу.

Зменшення податкового навантаження, яке є основною метою використання бізнесом офшорних юрисдикцій, досягається за допомогою численних схем. За методологією Організації економічного співробітництва та розвитку, найбільш вживаними із них є наступні [11]:

- виплата роялті — реєстрація авторських прав у офшорній юрисдикції з наступною передачею права на використання цих прав резидентам інших країн в обмін на відповідну плату;

- кредитна схема — надання резидентами офшорних юрисдикцій позик під відсотки резидентам країн із високими податками;

- метод сходинок — розмивання податкової бази шляхом виплат контрагентам, зареєстрованим у офшорних юрисдикціях;

- податкові гібриди — компанії, зареєстровані у високоподатковій юрисдикції, які являються резидентами офшорної юрисдикції;

- трансфертне ціноутворення — продаж товару резидентам офшорних юрисдикцій для подальшого перепродажу і розподілу прибутку.

Для того, щоб отримати повне уявлення про переваги та недоліки офшорних юрисдикцій, на нашу думку, слід звернути увагу на роботу О. В. Лебідь та В. О. Гаркуші, які узагальнили позитивні та негативні наслідки функціонування офшорних центрів, застосувавши SWOT-аналіз [4].

До сильних сторін офшорних юрисдикцій автори відносять активізацію транскордонних потоків, нагромадження інвестицій, обмін інформацією та технологіями, що призводить до форсованого економічного розвитку. Ще однією сильною стороною є прискорення фінансових потоків за рахунок зменшення витрат на переміщення капіталу та прискорення трансферту коштів.

Можливості пов'язані переважно з країнами, де розташовані такі юрисдикції. Для багатьох із них офшорний бізнес забезпечує визначальну частку доходів, адже ці країни не забезпечені сприятливим кліматом чи географічним розташуванням, корисними копалинами, значною чисельністю населення тощо.

Слабкою стороною офшорних юрисдикцій є недоотримання податкових надходжень бюджетами країн походження капіталу.

Основною загрозою, пов'язаною з функціонуванням офшорних центрів, є відтік капіталу з країн, де він був сформований. Також відбуваються структурні викривлення в економіці, скорочуються внутрішні інвестиції, зростає залежність держави від іноземних позик, порушується стабільність фінансового ринку країни.

На позитивних аспектах діяльності офшорних юрисдикцій наголошує відомий український юрист А. Родзинський [8]. Звісно він не заперечує, що метою створення перших офшорів було ухиляння від податків, зокрема, при отриманні спадку. Але А. Родзинський акцентує увагу на тому, що з початку 2000-х років у країнах, які відносяться до офшорних, законодавство стало більш прозорим навіть у порівнянні з Україною, а юридичні компанії, що займаються реєстрацією офшорних ком-

паній, почали отримувати сертифікацію урядами та співпрацювати зі спецслужбами США та Великої Британії.

Схожу позицію займають також О. Баула та А. Сачук. Вони констатують, що прискіпливий інтерес впливових країн до офшорних зон призвів до розвитку та змін останніх, їх готовності до співпраці з метою легалізації, і в майбутньому "їх діяльність буде легалізуватися, а на зміну "чорним" офшорам придуть серйозні та цивілізовані офшори, які ставитимуть за мету діяльність у межах закону, а не кримінал [1, с. 18].

Кожна офшорна юрисдикція має свої переваги, а отже, кожна фірма має обрати таку офшорну юрисдикцію, яка б відповідала цілям її розвитку. Крім того, можливі різні способи організації ведення бізнесу, які визначаються, з одного боку, цілями та особливостями фірми, а з іншого — умовами конкретних юрисдикцій, де фірма буде зареєстрована. Слід також враховувати, що в офшорній юрисдикції фірма, швидше за все, буде залучати місцевих посередників та консультантів, які вирішуватимуть організаційні питання. Усі ці обставини спричиняють потужну конкуренцію між офшорними юрисдикціями за залучення коштів.

Найбільш конкурентоспроможними юрисдикціями на даний момент являються території Великої Британії, Сполучених Штатів Америки та Люксембург. Цей факт свідчить про те, що в сучасному світі офшори поступово перетворились на один із найважливіших чинників ведення бізнесу. Висока дохідність зазначених офшорних юрисдикцій обумовлена їх популярністю серед інвесторів, яка, у свою чергу, пояснюється тим, що саме ці країни активно протидіють відмиванню коштів. Вони укладають різноманітні угоди про уникнення подвійного оподаткування і виступають частиною офшорних ланцюгів, які дозволяють фірмам замаскувати рух своїх коштів.

На іншому полюсі знаходяться офшорні юрисдикції, які регулярно потрапляють до чорних списків, оскільки не бажають співпрацювати в сфері протидії відмиванню коштів. Це найбільш небезпечні країни світу, не забезпечені ресурсами, для яких джерелом залучення коштів є виключно низькі ставки оподаткування, низькі вимоги до ведення звітності та високий рівень секретності. Саме ці юрисдикції активно використовуються для відмивання коштів та приховування доходів приватними особами. Посилення міжнародного регулювання офшорів поступово призводить до втрати популярності таких юрисдикцій і зрештою має призвести до їх повного зникнення.

Існує ще й третя група офшорних юрисдикцій, яка поєднує риси двох попередніх: з одного боку, вони пропонують достатньо високий рівень секретності, що поєднує їх із сумнівними юрисдикціями, а з іншого — модифікують свою політику в залежності від мінливої ситуації, що робить їх подібними до найбільш популярних офшорів. Значна кількість дослідників сходяться на думці, що ця група офшорних юрисдикцій є тимчасовою, перехідною, адже чітко простежується тенденція до зниження рівня їх секретності та співпраці з провідними країнами світу щодо протидії відмивання коштів. Наприклад, Швейцарія, яка є найбільш відомим представником цієї групи, взяла на себе зобов'язання надавати відомості по операціях громадян Сполучених Штатів.

Наведене групування офшорних юрисдикцій певною мірою перетинається з класифікацією, запропонованою

FATF — міжурядовою організацією, яка розробляє стратегії контролю відмивання грошей [5, с. 135]. Відповідно до цієї класифікації виділяються три групи у залежності від ступеня надійності офшорної зони:

— група А (найбільш надійні юрисдикції): острів Гернси, Гонконг, острів Джерсі, Дублін, Люксембург, острів Мен, Сінгапур, Швейцарія;

— група В: Андорра, Барбадос, Бахрейн, Бермудські острови, Гібралтар, Лабуан, Макао, Мальта, Монако;

— група С (найменш надійні): Ангілья, Антигуа, Аруба, Багамські та Британські острови, Беліз, Віргінські острови, Кайманові острови, острів Кука, Кіпр, Ліван, Ліхтенштейн, Панама.

На основі зазначеного можна констатувати, що ієрархія офшорних юрисдикцій, яка склалась у сучасному світі, є результатом впливу як економічних чинників, так і змін у політиці держав. Ця система відповідає законам ринку: чим більше витрати, тим більше вартість послуг, що надаються. Стосовно офшорних юрисдикцій це означає, що зростання вимог до них супроводжується відповідним зростанням вимог до фірм, які у них реєструються. Так, уже цитований нами український юрист А. Родзинський зазначає, що, наприклад, на Британських Віргінських Островах, починаючи з 2005 року, вимоги щодо розкриття інформації про власників компаній є одними з найбільш суворих у світі, місцеві юристи працюють за принципом "знай все про свого клієнта", а серед документів, необхідних для реєстрації фірм є навіть платіжки за комунальні послуги для підтвердження місця проживання та рекомендаційні листи з банків [8]. Як бачимо, між офшорними юрисдикціями переважає нецінова конкуренція. Боротьба за компанії шляхом пониження податкових ставок була припинена понад десять років тому, оскільки було визнано, що вона, як і цінова війна на будь-якому товарному ринку, приносить сторонам обопільний програш.

Офшорні юрисдикції як невід'ємна складова світової економіки зазнають впливу всіх без виключення її тенденцій. У цьому плані не є виключенням кризи, що періодично охоплюють світове господарство. Як й інші суб'єкти, офшорні юрисдикції мають на них реагувати і реагують. Поточна світова криза, спровокована пандемією COVID-19, змусила їх підлаштовуватись під нові умови, щоб у гострій конкурентній боротьбі зберегти кошти зареєстрованих компаній. Так, на острові Мен скасували штрафи за несвоєчасне подання компаніями будь-яких податкових декларацій. Бермудські острови та Британські Віргінські острови спростили процедуру подання декларацій, дозволивши надавати їх у електронному вигляді. Острів Джерсі запровадив відтермінування платежів, а Вануату скасував податкові відрахування. Люксембург пом'якшив терміни сплати податків для компаній. Своєчасна реакція на нові виклики дозволила дослідникам зробити висновок, що в офшорних юрисдикціях "будь-які нові зміни, які вимагається зробити у законодавстві, вводяться швидко та ефективно, що є недосяжним для політичних систем таких країн, як США та Велика Британія" [8].

Під час цієї кризи змінилась і політика провідних країн світу щодо регулювання офшорних юрисдикцій: від різноманітних обмежень перейшли до більш гнуч-

ких механізмів. Наприклад, у Данії відмовились від надання підтримки тим компаніям, що спрямовують прибуток через офшори, які включені Європейським Союзом до переліку неспівпрацюючих юрисдикцій для цілей оподаткування. Схожим чином поступили в Польщі, де на допомогу в рамках програми "антикризовий щит" могли претендувати виключно компанії, що платять податки всередині країни. Аналогічні кроки вжили у Франції. Таким чином, стає очевидним, що уряди провідних країн істотно змінили своє ставлення до механізмів регулювання відносин компаній із офшорними юрисдикціями. Різноманітні обмеження або заборона співпраці з останніми, звісно, призведуть до збільшення бази оподаткування. Але при цьому буде зменшений обсяг капіталовкладень в економіку країни з-за кордону, адже іноземні інвестори у гонитві за максимальним прибутком спрямовуватимуть свої кошти у країни та регіони з низькими податковими ставками. Відбувається і загострюється конкуренція між національними економіками за залучення іноземного капіталу, яка вимагає більш гнучкого ставлення до співпраці економічних суб'єктів із офшорними юрисдикціями.

Для того, щоб краще зрозуміти мотиви власників капіталу, необхідно розглянути таку категорію, як "інвестиційна привабливість країни". Її можна визначити як "інтегральний показник, який визначається сукупністю економічних, політичних, соціальних культурних, науково-технологічних, інфраструктурних, фінансових, ресурсно-сировинних, екологічних та інших характеристик країни, що обумовлює платоспроможний попит на інвестиції" [10, с. 28]. Європейською Бізнес Асоціацією щопівроку розраховується та оприлюднюється Індекс інвестиційної привабливості країн — середнє арифметичне оцінок п'яти аспектів інвестиційного клімату.

Для аналізу інвестиційної привабливості України візьмемо дані за другу половину 2021 року, оскільки є очевидним, що під час повномасштабної війни настрої інвесторів погіршуються. За цей час інтегральний показник Індeksu інвестиційної привабливості знизився з 2,84 до 2,73 балів із 5-ти можливих [2]. Відбулось погіршення настроїв генеральних директорів: кількість CEO, які позитивно оцінили інвестиційний клімат, знизилась із 13 % до 7 %, нейтрально його оцінили 35 %, несприятливим його назвали 58 % респондентів. У якості визначальних перешкод на шляху капіталовкладень найчастіше називали слабку судову систему (87 % директорів), високий рівень корупції (85 %) та тіншову економіку (76 %). Низький темп вакцинації населення, геополітична напруженість, енергетична криза, недосконале державне управління, стагнація реформ, складна податкова система, політична нестабільність також були названі серед чинників, що стримують інвестиції. Позитивними зрушеннями були визнані співпраця з МВФ, стабільний валютний курс, діджиталізація державних послуг, валютне регулювання, запуск ринку землі та реформа містобудування. Як наслідок, для поліпшення інвестиційного клімату пропонувались такі заходи, як реалізація судової реформи, боротьба з корупцією та тіншовою економікою, мінімізація геополітичних загроз, створення передбачуваних та прозорих умов для роботи бізнесу, спрощення оподаткування та зменшення бюрократії, прискорення вакцинації. Повномасштабна

війна цілком прогнозовано призвела до падіння інтегрального показника Індeksu інвестиційної привабливості України: протягом першої половини 2022 року він обвалився більше, ніж на пів пункту, і дорівнював 2,17 балів, що стало найнижчим показником, починаючи з 2013 року [3].

Якщо поглянути на географічну структуру прямих іноземних інвестицій, то можна констатувати, що з року в рік основним партнером України (причому з великим відривом від інших країн) є Кіпр. Згідно вітчизняного законодавства ця країна не відноситься до офшорних юрисдикцій, але за більшістю міжнародних визначень та класифікацій, все ж таки, по суті є офшором. Лідерство Кіпру спостерігається як за обсягом інвестованого в Україну капіталу, так і за сумою отриманих із нашої країни коштів. Це дає підставу вважати, що українські інвестори спочатку виводять свій капітал за кордон, а потім його повертають під виглядом іноземних інвестицій. Такий висновок підтверджується дослідженнями Національного Банку України. Протягом останніх років НБУ проводить оцінку масштабів реінвестування капіталу в Україну через направлення резидентами за кордон коштів, які потім вертаються в країну у вигляді прямих іноземних інвестицій, — round tripping [7].

Згідно з результатами цих досліджень протягом 2010—2021 років обсяги round tripping становили 11,1 млрд доларів США, тобто чверть від загального обсягу надходжень прямих іноземних інвестицій до України. Пік реінвестицій резидентами України припав на 2010—2013 роки. У 2014—2015 роках мав місце відтік інвестицій з України, у тому числі й round tripping. Починаючи з 2016 року спостерігається постійне зростання обсягів реінвестування резидентами і у 2021 році їх приріст дорівнював 1,6 млрд доларів США (68,5 % приросту прямих іноземних інвестицій в Україну). Цілком очікувано найбільші обсяги операцій round tripping здійснювались через Австрію, Кіпр, Нідерланди та Швейцарію, тобто країни, більшість із яких на міжнародному рівні визнана офшорними зонами.

Основними мотивами, які спонукають резидентів вдаватись до реінвестування, є захист прав власності, отримання податкових та фінансових переваг, мінімізація втрат від валютного контролю та зміни валютного курсу, отримання доступу до більш якісних фінансових послуг.

Як бачимо, причини round tripping багато в чому перетинаються з причинами використання офшорних юрисдикцій. Несприятливий інвестиційний клімат в Україні змушує інвесторів шукати різноманітні шляхи збереження та збільшення свого капіталу. Відповідно, для того, щоб втримати їх від виведення капіталу в офшорні зони, необхідно не стільки вживати обмежувальні заходи, скільки підвищувати інвестиційну привабливість національної економіки. Саме таке ставлення дозволить як збільшити базу оподаткування, так і залучити іноземні інвестиції.

ВИСНОВКИ

Офшорні юрисдикції пройшли тривалу еволюцію під впливом економічних чинників та регулювання з боку держав, компанії яких використовували ці юрисдикції для зменшення оподаткування та приховування коштів.

Потужна конкурентна боротьба за залучення іноземних капіталів та тиск з боку провідних країн світу призвели до того, що основною тенденцією розвитку офшорів на сучасному етапі став рух до своєрідної легалізації завдяки посиленню співпраці з урядами та спецслужбами США, Великої Британії та інших країн. Ця тенденція зводить до мінімуму негативні наслідки функціонування офшорних центрів, зберігаючи їх позитивні риси. Найбільш успішними стають ті офшорні юрисдикції, які відповідають цим вимогам. Ті ж із них, які зберігають високий рівень конфіденційності для власних клієнтів і не гребують працювати з капіталом сумнівного походження, поступово втрачають вплив та популярність, а отже, за прогнозами багатьох дослідників, у майбутньому припинять існування. Більше того, провідні країни світу починають використовувати офшори для залучення іноземного капіталу. В таких умовах для економіки України необхідним є не заборона співпраці з офшорними компаніями, а створення передумов для поліпшення інвестиційного клімату в країні, що матиме наслідком збереження національного та залучення іноземного капіталу. Як показують численні дослідження основними перешкодами на шляху інвестування в Україну є не стільки високі ставки податків, скільки недосконала судова система, корупція та бюрократія. Саме на подолання цих недоліків необхідно зосередити увагу для того, щоб досягти одночасного наповнення бюджету та залучення інвестицій.

Література:

- Баула О., Сачук А. Особливості еволюції офшорних зон в умовах глобалізації економіки. *Економіст*. 2012. № 1. С. 16—18.
- Василь Кісіль і Партнери спільно з Європейською Бізнес Асоціацією провели другу хвилю дослідження Індексу інвестиційної привабливості України у 2021 році. URL: <https://vkr.ua/about-us/news/vasil-kisil-i-partneri-spilno-z-ievropeyskoyu-biznes-asotsiatsiieyu-proveli-drugu-khvilyu-doslidzhennya-indeks-investitsiynoyi-privablivosti-ukrayini-u-2021-rotsi> (дата звернення 15.05.2023).
- Індекс інвестиційної привабливості України показав найнижче значення за 2013 року. URL: <https://eba.com.ua/indeks-investitsiynoyi-privablivosti-ukrayiny-pokazav-najnyzhche-znachennya-z-2013-roku/> (дата звернення: 15.05.2023).
- Лебідь О. В., Гаркуша В. О. Особливості діяльності офшорних зон та їх роль у системі світових фінансових центрів. *Бізнес Інформ*. 2019. № 11. С. 290—296.
- Леган І. М., Супрунова І. В. Офшорні юрисдикції як інструмент тінізації економіки та транснаціональної злочинності. *Право та державне управління*. 2021. № 2. С. 133—139.
- Луцишин З., Мехтієв Е. Офшорні фінансові центри у глобальному русі капіталів. *Міжнародна економічна політика*. 2017. № 2. С. 62—94.
- Оцінка обсягів прямих іноземних інвестицій, в яких кінцевим контролюючим інвестором є резидент (round tripping) за 2010 р. — 2021 р. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FDI_round-tripping_pr_2022-03-31.pdf?v=4 (дата звернення: 15.05.2023).
- Родзинський А. Які офшори потрібні Україні. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2016/04/15/589562/> (дата звернення: 15.05.2023).
- Сардак С. Е., Ситнік А. І. Вплив офшорних зон на економіку країни. *Інфраструктура ринку*. 2018. № 25. С. 52—57.
- Харченко А. О., Голєніщева О. В. Інвестиційна привабливість країни та її складові. *Вісник НТУ "ХПІ" (економічні науки)*. 2020. № 1. С. 24—31.
- OECD. Addressing base erosion and profit shifting. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264201262-ru> (дата звернення: 15.11.2022).

References:

- Baula, O. and Sachuk, A. (2012) "Evolution features of the offshore areas in globalization context of economy", *Economist*, vol. 1, pp. 16—18.
- The official site of the Vasil Kisil and Partners (2021), "Vasil Kisil & Partners Jointly with the European Business Association Conduct the Second Wave of Ukraine's Investment Attractiveness Index Survey 2021", available at: <https://vkr.ua/en/about-us/news/vasil-kisil-i-partneri-spilno-z-ievropeyskoyu-biznes-asotsiatsiieyu-proveli-drugu-khvilyu-doslidzhennya-indeks-investitsiynoyi-privablivosti-ukrayini-u-2021-rotsi> (Accessed 15 May 2023).
- The official site of the European Business Association (2022), "Ukraine's Investment Attractiveness Index falls to its lowest since 2013", available at: <https://eba.com.ua/en/indeks-investitsiynoyi-privablivosti-ukrayiny-pokazav-najnyzhche-znachennya-z-2013-roku/> (Accessed 15 May 2023).
- Lebid O. V. and Harkusha V. O. (2019) "Features of Offshore Zones and Their Role in the System of Global Financial Centers", *Business Inform*, vol. 11, pp. 290—296.
- Legan I. and Suprunova I. (2021) "Offshore jurisdictions as a tool for shadowing the economy and transnational crime", *Law and Public Administration*, vol. 2, pp. 133—139.
- Lutsyshyn, Z. and Mekhtiev, E. (2017) "Offshore Financial Centers in Global Capital Flow", *International Economic Policy*, vol. 2, pp. 62—94.
- The official site of the National Bank of Ukraine (2022), "Estimation of round tripping transactions for 2010-2021", available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FDI_round-tripping_pr_2022-03-31.pdf?v=4 (Accessed 15 May 2023).
- Ekonomichna pravda (2016), "What offshores does Ukraine need?", available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2016/04/15/589562/> (Accessed 15 May 2023).
- Sardak, S. E. and Sitnik, A. I. (2018) "The influence of the office zones on the economy of the state", *Market Infrastructure*, vol. 25, pp. 52—57.
- Kharchenko, A. and Golenisheva, O. (2020) "Investment attractiveness of the country and her components", *Bulletin of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" (economic sciences)*, vol. 1, pp. 24—31.
- The official site of the OECD (2013), "Addressing base erosion and profit shifting", available at: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264201262-ru> (Accessed 15 November 2022).

Стаття надійшла до редакції 01.06.2023 р.